

Varpas išeina kas
antras mėnesis. Metinė
prekė su parsiantimu:
Rusijoje (kuver-
tuose) . . . . . 5 rubl.,
Prusose . . . . . 3 auks.,
Amerikoje ir kitur 4 auks.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e,
ištisa eilutė smulkaus
rašto, kaštuoja
60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo dvimėnesinis laikraštis.

Keli patėmyjimai iš statistikos.

Nesenei apgarsintos žinios „Iš statistikos Suvalkų gub.“ ir „Statistiškas tyrinėjimas Didžiosios Lietuvos“ apšviečia šiek-tiek daugiau mus gyvenimą. Iš tų žinių mes čion pasinaudosime. Beskaitydami statistiką mes patėmyjame štai ką.

1. Svarbiausias gyventojų užsiėmimas yra žemdirbystė. Fabrikinė pramonė yra maža, netobula. Miestuose gyvena, sulyginant, daug mažiau gyventojų (apie 12°/o), ne kaip kaimuose (apie 88°/o).

2. Veik $\frac{1}{8}$ kaimo gyventojų (veik 1 mil.) neturi žemės ir priversti yra pelnyti sau duoną parsisamdydami kitiems.

Dvarponiai valdo apie $\frac{1}{3}$ visų Lietuvos laukų, o kitose vietose, pvz. Panevėžio pav., veik pusę laukų (47,95^o/o)*.

4. Sanitarinės ir ekonominės sąlygos yra blogos, uždariai menki, emigracija iš Lietuvos didelė.

5. Didžioji Lietuva, sulyginant, mažai apgyventa, ir priaugimas jos gyventojų yra, sulyginant, mažas.

Toki tai yra sarbesniejie faktai iš Lietuvos gyvenimo. Visi tie faktai rišasi tarpe savęs ir vieni kitus aiškina.

Jeigu pridurti da čion politiškas gyvenimo sąlygas, tai bus aišku, kodėl lietuviai tukstanciais apleidžia savo kraštą ir apsigyvena ten, kur geresnė yra duona, kur smagesnis yra gyvenimas. Emigracija tai yra pasyviškas protestas mūsų tautos priešais nenormališkas gyvenimo sąlygas. Vaisiai tokio dalykų stovio yra labai liudni. Nekalbant jau apie tai, kad daug mus žmonių atsiskiria nuo tautos ir tarnauja svetimai kulturai, bet da turi jie daug nukęsti dėlei kultūriško savo užsilikimo. Budami neapšviestais, nesuprasdami savo reikalą, jie ne tik ką pats nesirūša i draugystės, bet neprigal nė prie kitų organizacijų, kurios yra svetimose šalise. Gyvendami sau skyrium ir pasikakindami mažu uždarbiu, lenkdami galvą prieš galinguosius, jie ne tik ką atsisako nuo kovos už geresnį būrį, bet da užkerta kelią pasigerinimui kitų buvio. Delto

ir nedyvai, jeigu svetimšaliai žiuri ant mus ateivių iš augšto, su paniekinimu ir jų neuzkenčia.

Ką-gi mums reiktų daryti akyveizdoj tokių faktų? Kiekviens, žinoma, atsakys, kad reiktų prašalinti priežastys blogų ekonomiškių gyvenimo sąlygų. Bet kaip tai padaryti? Atsakymą ant to klausymo lai pasistengia atrasti kiekviens, kuris myli savo tėvynę ir trokšta jai labo.

S. Z.

→ Velinės. ←

(Tėsimas.)

Scena VIII.

Senatorius.

Vilniuje. Salė priekambarinė. Po dešinei durys i tardymo komisiją, kur veda kalinius ir gilumoje matyti didelės kruvos popierų; durys i senatoriaus kambarius, kur girdėti muzika. Apy pietės laikas. Pas langą sėdi sekretorius, pasilenkęs ant popierų; truputį toliau stotelis, kur lošia vistą; Novosilcov geria kavą; prie jo šambelianas Baikov, Pelikan ir vienas daktaras. Prie durų sarga ir keli nesijudiną tarnai.

Senatorius (šambelianui).

Diab! quelle corvée! Po pietų!... La princesse
Mus suviliojo, šiandien netvažiuos;
En fait des dames, tai senos arba kvailos;
Imaginez-vous, prie sriubos bylas!
Je jure tų patrijotų à ma table
Jau nematyt *avec leur franc parler*
Et leur ton détestable. Imu kalbėti
Ką apie parėdus, kas kasine . . .
Draugystė mano apie tėvą, sunų . . .
„Jis senas žmogus, pons senatoriau;
Jisai yr, pons senatoriau, perjaunas;
Negal jis išlaikyt kalėjimo;
Jis reikalauja kunigo, jis pačią
Norėtų pamatyti, jis . . .“ *que sais-je!*
Grazi šnekta laike kviestujų pietų.
Il y a de quois pasiust! Turiu
Greičiau baigt bylą ir iš Vilniaus bėgti
I mielą Varšavą. Jau *monseigneur*
Vadin de revenir bientôt; be manęs
Jam nuobodu; čia su nusulėjais
Je n'en puis plus . . .

Daktaras (prisiartindamas).

Sakiau, Šviesusis pone,

Kad vos dalyks pradėtas ir byla
Tam stovyje, kokiam yra lignonis,

*) „Glos“ 1898 r. Nr. 23 p. 544.

Kada jį gydytojas apžiūri
 Ir *anagnosin* apsveria... Daug sėdi
 Mokintinių; tiek buvo tardymo,
 O nēr paliudijimo anė vieno:
 Da nepataikēm, kur to skaudulio
 Yr geluonys. Kas rasta? Tik eilutės!
Ce sont de mauz légers, ce sont, gali
 Šakyti, *accidens passagers*, bet ryšio
 Iksiolei pamatas da užslėptas.
 Ir...

Senatorius (užgautas).

Užslėptas?... Tai tamistai matyti
 Aptemo akys! Žinoma, popiet...
 Dėlto *signor dottore, buona notte,*
Adio — dėkui, kad pamokinai!
 Jam užslėptas... Aš pats tardžiau ir butų
 Da užslėptas? Ir *vous osez, docteur,*
 Kalbėti teip prieš mane? Kas-gi matė
 Pas mus kada geresnį tardymą?

(rodo popieras)

Prisipažinimai liuosi, skundimai
 Ir liudyjimai: viskas yr; ir čia
 Ryšys tas šventvagiškas surašytas
 Teip aiškiai, kaip senato ukazas,
 Ir užslėptas!... Tai štai ką užsidirbau
 Už visą nuobodą tą.

Daktaras.

Excusez,

Šviesusis pone, kas-gi apie ryšį
 Gal abejoti! Tai-gi aš sakau....

Tarnas.

Žmogus vaisbuno Kanissin'o laukia
 Ir primena kokį ten rejestrą.

Senatorius.

Kokį ten rejestrą? Kas toks?

Tarnas.

Vaisbunas.

Kanissin, įsakyta jam ateit.

Senatorius.

Šalin eik, *sukin sin!* matai, kad užimts.

Daktaras (tarnui).

O tai kvaili galvijai, reik jiems lišt!...
 Matai, kad pons senatorius da kavą
 Nišgėrė.

Sekretorius (keldamasis nuo stalelio)

Sako, jeigu jam nebus

Atlyginta, tai skųšes.

Senatorius.

Parašyki

Gražiai, tegul palaukia. *A propos*...
 Kanissin... reikia jo sunus paimti
 Ant tardymo... Oi, tai paukštukas gers!

Sekretorius.

Da mažas vaikišcias.

Senatorius.

Visi maži jie:

Bet dyrstelki į širdį jų. Gerių

Geriausiai užgesint ugnis, pakolei
 Da kibirkštėlėje tiktai.

Sekretorius.

Sunus

Kanissin'o Maskvoj.

Senatorius.

A! *voyez-vous,*

Tai kliubų emisarijus!... Reik tuoj
 Užkirsti kelias.

Sekretorius.

Jis turbūt tarnauja

Kadetuose.

Senatorius.

Kadetuos?... Tai jisai

Kareivius kursto.

Sekretorius.

Jis paliko Vilnių

Da mažas vaiks.

Senatorius.

Oh! cet incendiaire

Čia savo korespondentus prilaiko.

(sekretoriui)

Ce n'est pas ton affaire; ar supranti!?..

Dežurnij! Ei! Kad kibitka man butų

Per dvidešimt ir keturias valandas

Įsleista, popieros sustvertos. Tėvui

Nēr ko bijoti, jeigu jo sunus

Patsai prisipažįs prie kaltės.

Daktaras.

Tai-gi,

Šviesusis pone, kaip sakiau, tenai

Yr žmonės metų vyairių ir stovio!

Pavogingiausi ryšio tai ženklai;

O viską varo užsislėpus plunksna,

Kurią....

Senatorius (užgautas).

Ar užsislėpus?

Daktaras.

Aš sakau,

Slapčiai užlaikoma, bet užmatyta,

Šviesusis pone, tavo budriomis

Akims —

(senatorius užsikreipia)

(pats sau)

tai nekantrus šėtonas; vargas

Su tuo žmogum! Turiu tiek daug svarbių

Dalykų: pasakyti man neduoda.

Pelikan (senatoriui).

Ką įsakysi, pons senatoriau,

Su tuo Rollison'u daryt?

Senatorius.

Su kokiu?

Pelikan.

Su tuo ką tardant prirėikėjo mušt.

Senatorius.

Eh bien?

Pelikan.

Apsirgo.

Senatorius.

Kiek lazdų jis gavo?

Pelikan.

Buvau prie tardymo, vienok ten nieks
Neskaitė, pons Botvinka jį tardė.

Baikov.

Botvinka! cha cha cha! jisai negreit
Užbaigia, syki jau įsismaginęs:
Gražiai jį apžiūrėjo . . . *Parions,*
Kad tris šimtus mažiausiai jam atskaitė

Senatorius (nusistebėjęs)

Trois cents coups, et vivant? Trois cents coups
Le coquin: trois cents coups, et sans mourir?
Tariau, la vertu coutanée surpasse tout
Pas mus: tasai mat latras tur *une peau*
Mieux tannée. Je n'y conçois rien!
Cha cha cha, mano miels,

(laukiančiam savo partnerio prie visto)

paverž mums lenkai

Odų štai vaisbunystę! *Un honnête*
Soldat en serait mart dix fois! Quel rebelle!...
(prisiartina prie stalelio)

Turiu aš tamistai *un homme de bois:*
Medinis vaikas; mušė pats Botvinka.
Atskaitė tris šimtus lazdų tokiam
Vaikučiui . . . *figourez-vous?* — liko gyvas! . . .
(Pelikan'ui)

Ar nieko jis neišdavė?

Pelikan.

Beveik.

Dantis sukando, rėkia, kad neskūšęs
Bičiulių nekaltų. Vienok iš tų
Kelių žodelių daug žymu; matyti,
Kad tie mokintiniai — bičiuliai jo.

Senatorius.

C'est juste. Kietsprandis koks!

Daktaras.

Sakiau nesyki,

Šviesusis pone, kad jaunuomenė
Užnuodyja pasiutimu, mokinant
Visokių niekniekių kaip štai senų
Gadynių veikalai! . . . Ar-gi nesiunta
Nuo to jaunuomenė? Tai pasakys
Kiekvienas.

Senatorius (linksmai).

Vous n'aimez pas l'histoire?...

Ha ha un satirique aurait dit,
Bijaisi tad *devenir historique.*

Daktaras.

Gerai, tegul istorijos mokina;
Tegul jaunuomenė susipažįs
Su veikalais karalių, ar ministrų
Didžių . . . .

Senatorius.

C'est juste.

Daktaras (nudžiugęs).

Na tai-gi, aš sakau,

Kad ir jaunuosius galima mokinti
Istorijos: bet kam jiems nuolatai
Minėti kokius ten republikonis,
Arba ateniečius, spartaniečius,
Ar rymiečius? . . .

Pelikan (vienam savo draugui, rodydamas daktarą.

Žiūrėk, kaip lando paskui

Prakeiktas slankius, ir prisilaižys
Prie jo malonės . . . Kas tai per suktumas! . . .
(prieina prie daktaro)

Tai ką čia apie tai kalbėt dabar,
Senatoriui jug gali nusibosti!

Tarnas (senatoriui).

Ar įsakyta bus įleisti tas
Ponias . . . moteriškes . . . kur iš karietos
Kasdien čia išlipa . . . viena akla,
Kita su ja . . .

Senatorius.

Akla? O kas ji butų?

Tarnas.

Ponia Rollison'ienė.

Pelikan.

Motina

To Rollison'o.

Tarnas.

Jos kasdien čia buna.

Senatorius.

Išvyt reikėjo . . . .

Daktaras.

Su Ponu Dievu!

Tarnas.

Jug vejame; bet atsisėdus cypia
Pas slenkstį. Liepėme į areštą
Paimt: su nerege sunku paeiti;
Subėgo žmonės, sargą sumušė . . . .
Ar leisti?

Senatorius.

E! tu nežinai, kaip reikia! . . . .

Užleisk ik pusei trepų — supranti? . . .
Paskui nuleiski ją žemyn: štai (rodo kaip) šiteip,
Kad nesivalkiotų pas mus daugiau . . .
(įeina kitas tarnas ir paduoda Baikov'ui laišką)
Ko stovi, eik . . . .

Baikov.

Elle porte une lettre.

(paduoda laišką)

Senatorius.

Kas gali

Už ją užtarti?

Baikov.

La princesse peut être . . .

Senatorius (skaito).

Teip, kunigaikštienė! Kas jai atėjo
Į galvą? Stumia ją ant sprando man.
Avec quelle chaleur! ... Įleisti reik po plynių!
(jeina dvi damos ir kunigas Petras)

Pelikan (Baikov'ui.)

Tai ragana ta, *mère de ce fripon.*

Senatorius (mandagiai).

A, sveikos, sveikos. O katra iš jusų
Ponia Rollison'ienė?

Rollison'ienė.

Aš.... sunus....

O geradėjau....

Senatorius.

Perprašau.... yr laiškas

Matau: o kam čionai atėjo tiek ponių?

Kita dama.

Tik mudvi.

Senatorius (kitai).

Tamista ką man sakysi?

Kita.

Ponia Rollison'ienė neregė,
Nemato kelio....

Senatorius.

A!... o gal suuodžia?

Nėsa kasdien pataiko pas mane.

Kita.

Tai aš ją atvežu. Pati senutė
Ir nelabai sveika.

Rollison'ienė.

Dėl Dievo....!

Senatorius.

Cit!

(kitai)

Kas tamista esi?

Kita.

Kmitienė.

Senatorius.

Butų

Geriau namie sunų žiurėt. Jau jie
Užtėmyti....

Kmitienė (pabala).

Kaip tai? Kaip tai? o pone!

(senatorius juokiasi)

Rollison'ienė.

Pasigailėki!... Pons senatorian!
Esmi našlė.... girdėjau jį užmušę....
Ar gi tai gali but, o Dieve miels!
Vaikelį mano!... Kunigas man sako,
Kad gyvas da esąs; bet muša jį,
O pone!... Kas gi šiteip vaiką muša!
Kapojo jį.... lyg koki budeliai....

(verkia)

Senatorius.

Kur? Ką? Kalbėk kaip žmonės, moteriške!

Rollison'ienė.

Ar ką?... Vaikelį mano!... Aš našlė....
Kiek metų reikia, ik užauga vaikas!...
Jonelis jau mokindavo kitus:
Paklauskit, kaip jis pats gerai mokinos....
Aš vargdienė! Jis savo uždarbui
Mane maitino.... Aš akla, jis buvo
Man akimis.... O pone, reiks badu
Numirti.

Senatorius.

Kas paleido paskalą,

Kad jį mušė, paminės. Kas sakė?

Rollison'ienė.

Kas sakė?... Ausį motinos turiu.
Aš neregė: tai ausyje yr mano
Dvasia dabartės. Motinos dvasia....
Į rotušę jį vedė vakar dieną;
Girdėjau....

Senatorius.

Ar įleista buvo jį?

Rollison'ienė.

Nuo slenkščio mane išmetė, iš kiemo
Ir pro vartus išstumė. Sėdau ten
Ant kampo, į pasienį.... sienos storos....
Pridėjau ausį.... ten nuo rytmečio
Sėdėjau aš.... pusiaunaktyj, aplinkui
Tylu, klausau.... Pusiaunaktyj, tenai,
Už sienos.... ne, tai ne apsilvilimas.
Girdėjau jį, girdėjau, kaip yr' Dievs
Danguj; jo balsą aš pati girdėjau,
Aš savo ausimis.... iš požemių,
Tarytum, lyg iš vidurio kur žemės....
Ir mano ausys ten į gilumą
Tų sienų siekė ir toliau pasiekė,
Ne kaip smarkiausios akys. Aš girdėjau —
Kankino jį!...

Senatorius.

Klejoja lyg ligoj!

Bet, tamista, ten jug kitų daug sėdi!

Rollison'ienė.

Tai kaip?... Ne mano vaiko balsas tas?...
Avis bežadė o pažįsta savo
Eriuko balsą skaitlingiausioje
Bandoj.... Tai buvo balsas, balsas tokis!...
Gerasis pone, kad išgirstumei
Tu tokį balsą, tai ramiai jau niekad
Užmigti negalėtum!....

Senatorius.

Tamistos

Sunus yr sveiks, jei teip išrėkia garsiai.

Rollison'ienė (puola ant kelių).

Jei žmogaus širdį tu turi....

(Atsidaro nuo salės durys. Girdėti muzika. Įbėga
mergina balius parėduose.)

Mergina.

Monsieur

*Le senateur.... Oh! je vous interrope....
On va chanter le choeur de Don Juan,
Et puis le concerto de Herz....*

Senatorius.

Herz! choeur!

Čia teip gi apie širdį mes kalbėjom....

Vous venez à propos, vous, belle comme un [coeur!

Moment sentimental! Il pleut ici

Des coeurs....

(Baikov'ni)

Kad *le grand-duc Michel* žinotų

Tą kalamburą, *ma fois*, senei

Aš viešpatystės rodoje sėdėčiau....

(merginai)

J'y sois.... dans un moment.

Rollison'ienė.

O, nepalikk

Mus nusiminime! Aš nepaleisiu....

(griebia už rubų)

Mergina.

Faites-lui donc grâce!

Senatorius.

Diable m'emporte, jei aš

Žinau, ko ragana ta nor nuo manęs!

Rollison'ienė.

Matyti sunų noriu.

Senatorius (ižymiai)

Ciesorius

Neduoda.

Kun. Petras.

Kunigo!

Rollison'ienė.

Tai bent gi leiski

Jam kunigą: sunus nor kunigo,

Gal miršta!... Jei né motinos jau verksmas

Tavęs nejudin: Dievo pabijok!

Kankink kuną, nežudyki dvasios!

Senatorius.

C'est drôle! Kas leidžia tokius paskalus?

Kas sakė tamistai, kad reikalingas

Jam kunigas?

Rollison'ienė (rodydama kun. Petrą)

Tas kunigas teisus

Man sakė. Tiek jis sanvaičių žygiuoja,

Maldauja; bet nįleidžia suvisai.

Paklauski kunigo, tegul pasako....

Senatorius (smailiai žiurėdamas į kunigą).

Tai žino jis?.... teisus.... gerai, gerai....

Mus ciesorius teisingas: neuždraudžia

Leist kunigus; o net juos siunčia pats,

Idant jaunuomenė ant doru kelio

Sugrįžtų. Už mane jau nieks labiau

Tikėjimo ne gerbia ir nemyli....

(atsidusta)

Ach, ach! Stoka doros tai prapultis

Jaunuomenei!... *Eh, bien*, tad likkit sveikos.

Rollison'ienė (merginai)

Mergele, tu brangioji! Užtaryk

Da tu už mane, o dėl Dievo Švento!

5

Sunelis mano mažas!... jau mėtus
Tiktai ant duonos ir vandens yr laikoms
Tamsiam ir šaltame kalėjime,
Neapvilktas....

Mergina

Est il possible?

Senatorius (užklyptas)

Kaip? Kaip tai?

Metus sėdėjo? Kaip? *Imaginez-vous*,
Aš nežinojau nieko apie tai!

(Pelikan'ni)

Klausyk, ištik gerai dalyką šitą:

Jei tai tiesa, nubausk kamisorius.

Soyez tranquille, ant septintos ateiki.

Kmitienė.

Neverkk. Girdi jug, pons senatorius

Nežino nieko apie tavo sunų.

Matysi, kaip patirs tai ir paleis.

Rollison'ienė (nudžiugusi)

Nežino?... nor žinot?... Tegul jam Dievas

Užmoka! Aš visad sakiau žmonėms:

Negal but teip baisus, kaip svietas skelbia:

Jis Dievo sutvėrimas, jis žmogus,

Jis motinos jug pienu išmaitintas....

Iš manęs žmonės juokėsi; matai,

Teisybė mano.

(senatoriui)

Nežinojai nieko!...

Tie latrai viską slepia nuo tavęs.

Tikėk man, pone, apsuptas tu latrų!

Ne jųjų klauski, klauski mus: mes tau

Išpasakosime teisybę visą.

Senatorius (šypsodamas)

Na, na gerai, pasikalbėsime;

Dabar nėra kada, *adieu....* Praneški

Ir kunigaikštieniui, kad aš dėl jos,

Kas galima tik, liepsiu padaryti.

(mandagiai)

Adieu, madame Kmit, adieu.... adieu....

Aš padarysiu, ką tiktai galėsiu.

(kunigui Petru)

Tu, kunige, palauk: yr reikalas.

(merginai)

J'y suis dans un moment.

(visi išeina apart pirmiau buvusiujų)

(Toliau tęsis).

Paslaptinis maskolių valdžios dokumentas.

(Užbaiga.)

Greta su liaudies mokykla, kaipo butinas
jos papildymas, turi buti ir tarpti viešpatys-
tėje liaudiniai knygynai. Tobulindamas ir
priderančiai kreipdamas kaip mažus teip ir
suaugusių proto instinktus, pakurstytus mo-
kykloje, knygynas tokiu budu tampa rimtu
varytoju apšvietimo liaudies. Bet šitame krašte,

apart to apskrito svarbumo, turi šioje valandoje da ir ypatingą vertybę. Jau paminėta augščiau, kad lenkų valsčionių minios iki paskutinio laiko visiškai buvo nurimusios, o jų prisirišimas prie maskolių Valdžios buvo neabejotinas. Toks tolydinis budas lenkų valsčionių matoma erzino ryšelius tų neistiekimų ypatų, kurioms kurstymas neapykantos ir kovos tarp dviejų tautysčių, maskoliškos ir lenkiškos, tapo gyvenimo siekiu. Paskutiniuose laikuose per miklius agitatorius šimtai ir tukstančiai necenzuruotų brošūrų, labai tendentiškų, patenka žmonėms iš užrubežio. Tuotarpu liaudinių knygynų nebuvo. Lenkų valsčionis, o ypač lenkas fabriko darbininkas, trukstant kitokios skaitymui medegos, su noru pradėjo skaityti tuos užrubežinius išleidimus, kurių pergabenimas dėl neužtenkančios policijos priežiūros ant rubežio prie Austrijos isz Vokietijos, vis didinasi. Kovai su tuo nauju vis augančiu piktu reikalinga išrasti įrankiai pasekmingesni, ne kaip policijos priežiūra.

Tokiu įrankiu, aišku, galėtų būti tiktai sveikas penas protui, atremiantis demoralizaciją, kuri platinama per uždraustas knygas . . .

Pradžioje pereitų metų, atvažiavęs į Varšavą, radau kelis liaudinius knygynus, sustatytus jau prie Generalgubernatoriaus Šuvalov'o, visai prirengtus siuntimui į paviečius. Pasipažinęs su istorija to dalyko, persiliudyjau, kad jo pamatu buvo ne tiek numanymas grumojančio pavojaus iš pusės užrubežinės propagandos, kiek noras primesti vietiniams kaimų gyventojams skaitymą viršiausių maskoliškos literatūros veikalų originale . . . Platinti maskoliškus raštus labiau ne kaip lenkiškus tarp vietinių valsčionių tuotarpu *da per daug anksti*.

Lenkų žmonės da neprisitausę naudotis iš maskolių liaudinės literatūros, duodančios paveikslą nepažįstamo jiems dvasiško maskolių gyvenimo, nekaltant jau, kad maskoliška kalba ir spauda jiems kur kas mažiau prieinamos, ne kaip kalba ir spauda lenkiškos. Dėlto-gi vesdinti maskoliškas knygas į vietinių liaudies knygynų katalogą reikia labai atsargiai ir pamaži, nestelbiant dėl jų skaitliaus lenkiškų knygų, kaip tai buvo pirmiau užmanyta. Priešingai, pirmių pirmaisiai reikia pasirupinti parinkt tam tinkančią liaudinę lekturą lenkiškoje kalboje, atsimeinant, kad šioje valandoje ypatinga Valdžios atida prie rengimo knygynų turi būti pakreipta atgrasinimui liaudies nuo skaitymo pavojingų uždraustų raštų. Tai galime atsiekti tiktai tada, jeigu vieton lenkiškos knygos, prisiustos iš užrubežio, duosime kitą knygą, bet lenkišką, o ne maskolišką. Ateis laikas ir maskoliškai knygai. Tuotarpu turime sutraukti pajiegas

dalykui reikalingam tuoju, umai; nės kitaip atsitikus, vietinis valsčionis niekad nedyrstelst į knygyną, o tokiu budu apleisime viršiausių įrankį kovoje su propaganda . . . . .

Įrengimui knygynų nėra visai pinigų . . . . .
 . . . . . Ant 1288 to krašto valsčių reiktų išviso 64 000 rublių. Sumą tą reiktų paskirt kuoveikiausiai, pradėjus nuo šių metų, kad neprileisti mūsų priešius naudotis iš laiko maišymui lenkų liaudies. (Teip.)

Nereikia užmiršti, kad lenkų karalystėje nėra zemtvų, nė komitetų apšvietimo liaudies („Kom. Gramotnosti“); o tokią akciją pavesti lenkų visuomenei butų iš politiškos pusės da peranksti . . . . .

Apsvarstydamas ekonomišką to krašto klausymą, apsistosiu pirmaisiai ant šiandieninio materijališko valsčionių padėjimo. Esantieji šiandien įtaisymai žemės savasties tarp valsčionių Lenkų Karalystės paremti ant amžinos atminties ukazų 1864 m. . . . . Vienok ir če apsiereiskė tulos silpnos vietos dėl neprivarymo reformos iš daugelio pusių prie galo, per daug anksti paleidus įtaisanti komitetą.

1. Užvedant reformą 1864 m. visa žemė, atiduota buvusiems baudžiauninkams ir didelė dalis činšinių valsčionių žemės išrėžinta į šniurus ir skerstukus . . . . . Šniurai ir skerstukai teip sutrukdo tikrą ukę ant valsčionių žemės ir teip užkerta pritasymą pagerinto išdirbimo laukų, kad tokį nenormališką prajovą galima skaityti kaip ekonomišką nuopuolį, varginanti didesnę pusę valsčionių žemės tame krašte.

2. Lenkų Karalystėje valstinio valdymo žemės nėra, tai-gi didesnė dalis valsčionių, neturėjusių 1864 m. žemės, liko visai be savasties. Tų bežemių valsčionių skaitlius jau tuomet siekė 200 000, o 1891 m., pasidauginus gyventojams ir — da labiau — perėjus didokam skaitliui mažazemių į eiles bežemių, pasiekė 890 000. Tokis perėjimas savininkų į bežemio proletarijato stovį vyksta tankiausiai dėl stokos įtaisos pigaus kredito su ilgu terminu, tokios kaip dvarponiai turi jau nuo 1826 m. . . . . Tokiu budu Lenkų Karalystėje randame su viršum 1 500 000 valsčionių arba visai neturinčių žemės, arba teip mažai, kad negali išmisti. Neabejotina, toks padėjimas be vilties daugumo kaimo proletarijato grumoja rimtu pavojung viešpatystės ir visuomenės tvarkai . . . . .
 . . . . . Pati Valdžia turi duoti pagelbą vietiniams valsčionims, atsimindama, kad jie yra politiška spēka, kurią ikšiol turėjome savo rankoje. (Teisinga.) . . . . .
 . . . . . Nors augštesnis ir vidu-

tinis lenkų visuomenės luomas per istisus amžius gyveno skyriū nuo valsčionių stovio, tai vienok paskutiniu laiku užtėmyjama tame dalyke didelė atmaina: tie sluogsniai išreiškia norus prisiriartinti prie liaudies . . . . . Ant galo teip-gi paskutiniuose laikuose kyla gana apsti liaudies literatura . . . . . Tyrimas tos literatos, pradėtas dėl įkurimo knygyių, parodė, kad turinys knygyų paskirtų liaudžiai, nors neturi ydų iš pusės krikščioniskos doros, bet prilaiko aiškią tendenciją politišką. Tose knygyse nuosekliai išvesti pamatai lenkų atskirimo . . . rodyjama karšta meilė tėvynės, bet užtlyta apie sujungimą Lenkijos su maskolių viešpatyste . . . jeigu tuose raštuose apsciai pasitaiko žodžiai: „lenkų veikėjai“, „lenkų žemė“, „lenkų liaudis“, „lenkų didvyriai“, užtai nepatinkame juose nė priminimo Maskolijos, maskolių tautos, maskolių gyvenimo . . . . .

Matant tokį idejinį turinį ir tokią pakraipą tos naujausios literatos, kurią vietinė inteligencija siulo liaudžiai, sunku neprisileisti nuomonės, kad prisiriartinimas augstesniųjų lenkų visuomenės sluogsnii prie liaudies užtaisys tiktai tos liaudies minias prieš Valdžią, ypač jeigu pati Valdžia duos priežastį. O tokia priežastimi gali buti susilpnėjimas Valdžios rupescio apie materialiską padėjimą žemesniojo gyventojų luomo Lenkų Karalystėje, padėjimą, kuris per paskutinius 20 metų neabejotinai pablogo. Tula dalis lenkų visuomenės tikrai pasinaudos iš tokio nepritekimo mūsų Valdžiai energijos, nurodydama tai, kaip geriausia lindyjimą, kad butinai reikia liaudžiai atsiskirti nuo Valdžios ir susidėti su priešingais Valdžiai sluogsniais vietinių gyventojų . . . . .

..... Lieka vienas tiktai kelias: įrengti čia ant vietos, Varšavoje, iš perstatytojų centralinių ir vietinių valdžios įtaisų atskirą tam žygiui komitetą, kuriam reiktų pavesti sutraukimus į tvarką valsčionių reikalų. (Pristatyti patėmyjimus.)

Greta su ekonomišku stoviu vietinių valsčionių atkreipja ant savės rimtą atidą *padėjimas darbininkų luomo*. Ir tame dalyke, kaip ir dalyke valsčionių, pakakinimas materialiskų reikalų yra didei svarbus viešpatystei . . . . .

.....

Su apskritu ekonomišku šalies ugiu sujungtas teip-gi dalykas tiesimo ant vietos geležinkelių . . . . . Tulos Lenkų Kara-

lystės dalys daug turi kęsti dėl geležinkelių stokos . . . . .

Plotas Lenkų Karalystės, šiaurvakarinių ir pietvakarinių Maskolijos provincijų, tai naturališka karui arena, susikirtus su prierubežinėmis Europos viešpatystėmis. Žinant kokią didelę įtekumą turi dabar geležinkeliai ant karo likimo, kiekvienas naujas geležinkelis Varšavos apygardoje turi didelę svarbą iš pusės apgynimo viešpatystės. Tai-gi pagal iksiolinę tvarką kiekvienas prašymas leidimo geležinkelį tiesti svarstomas Karo Ministrijoje ir, jai nesutinkant, dalykas griuva tuoj ant pačių pradžių. O Karo Ministerija svarsto tokius prašymus perdaug rusčiai, manydama, kad kiekviena nauja geležinkelio šaka tai naujas pravartus šansas priešui . . . . .

Užbaigę svarstymą dvasiškų ir materialiskų to krašto reikalų, užsipelnusių ypatingą atidą, turiu da pakalbėti apie kvalifikacijas Valdžios organų, kurių pareiga pakakint anuos reikalus. Turiu mintyje civiliskus valdininkus Lenkų Karalystėje ir vietinę policiją.

Valdininkai dalinasi čia pagal tautystę į maskolius ir lenkus; valdininkai vokiečiai susideda ar su viena, ar su kita grupa, ne tverdami saustovio skyriaus. Nuo paskutinio lenkų maisto, akyvaizdoje ypatingų politiskų sąlygų Lenkų Karalystėje, kurios pripažintos esančiomis net iki šios dienos, Valdžia stengiasi padidinti čia skaitlių valdininkų maskolių, steldama lenkus. Su ypatingu išturėjimu ir energija pravedama tai administracijoje, kuri, sulyginant su kitais skyriais, tankiausiai susiduria su visais vietinių gyventojų sluogsniais ir giliai siekia jų gyvenimą. Siandien 36% valdininkų Ministerijos Vidaus Dalykų susideda tame krašte iš maskolių, kurie teip-gi stovi prysakėje visų atskirų dalių administracijos įtaiose.

Užvaduodama valdininkus lenkus maskoliais, prašalindama tokiu budu didelį lenkų skaitlių nuo viešpatystės tarnavimo, kuris, kaip garbingesnis ir užtikrinantis senatvę be rupescių, stovi augčiau už visokias privatiškas vietas, Valdžia tuomipat padaro tulai lenkų visuomenės daliai materialiską pragaištį ir atima nuo jos savo užsitikėjimą. Turėdama klausyti teip rusčios ir doriškai žėdžiančios prievartos, lenkų visuomenė, rodosi, turėtų buti atlyginta bent-gi parinktomis maskolių ypatomis, ateinančiomis čion tarnauti. Da labiau turi žiurėti tokių ypatų pati Valdžia, kuri paveda savo organams Prievislinio krašto reikalus, kur kas labiau supainiotus, ne kaip vidurinėse Maskolijos gubernijose, kur Valdžios užduotis iš daugelio pasių palengvinta bendru prisidėjimu miestų ir zems-

tyų savaldystės. Dabartiniai maskoliai valdininkai administracijoje toli šaukia iš pusės apšvietimo laipsnio, doriškų ypatybių, takto ir sąžinės išpildymo savo tarnystės pareigų.....

Jau apimdamas vietą Lenkų Karalystėje pusiau apšvietimas, neperdaug išmintingas ir negražiai užaugintas maskolius valdininkas, iš prigimimo tiesmukas, tinginys, stačiokas — pasirodo apsišarvavęs išaugsto įgytomis idėjomis, kurių ketina laikytis tarnaudamas.

Prievislinis kraštas išrodo jam liepsnojančią revoliucijos ugnvietę. Kiekviena lenke mato jis visų pirma apgalėtą, bet pikčiausią viešpatystės ir savo paties priešų. Pats ant savęs žiuri kaip ant apgalėtojo ir pagal priežodį: „apgalėtų nesudija“ laiko save už liuosą nuo kontrolės netik viešo balso, bet ir savo sąžinės. Labai retai atsitinka, kad tie persitikrinimai, atsinešti iš Maskolijos gilumos, sušvelnėtų, arčiau susipažinus su vietinio gyvenimo sąlygomis. Tankiau priešingai — maskolius valdininkas, patarnavęs kelis metus tam krašte, susitvirtina savo pirmesnėse nuomonėse, užsikerta piktybėje ir persunkia toliausiai siekiančia netolerancija visko, kas lenkiška. Toks prajovas išaiškinamas tuo, kad maskolius valdininkas, stodamas išsūk su teip įtemptu prilygimu prieš lenkų gyventoją, sukelia jame neišvengiamą reakciją. Užsima tarp jų neapykanta, apsišiekianti iš vienos pusės atvirais darymais, butent ant legališkos dirvos, o iš kitos kandžiais prikaišiojimais. Tokiose sąlygose reikia turėti ir tam tikras dvasiško išsitobulinimo laipsnis ir užtektinai tvirtą valią, kad nepasisiaušioti toje tolydinėje kovoje, duodančioje save pajut ant kiekvieno žingsnio. To viso pasekmė tai liudnas paveikslas: nepasikakinimas maskoliaus valdininko, skundai lenko gyventojų ant likimo, o daugiausiai per tai nukentčia Valdžia, apie kurią vietiniai gyventojai įgauna neteisingą nuomonę, pasiremiami ant susirėmimų su Valdžios organais, ypač žemesniaisiais.

Galutinai išsivaduoti iš tokio nenormališko padėjimo šioje valandoje beveik negalima.....

Pirmučiausiai reiktų be kokio atleidimo reikalauti nuo ypatų, norinčių tarnaut administracijoje to krašto, kuoauščiausių apšvietimo kvalifikacijų.....

Pritraukimui čion iš Maskolijos apšvietusių žmonių, tikrų pjonierių maskoliško dalyko viešpatystės pakraščiuose, reiktų duoti jiems dideles iš tarnystės naudas, kurių akyvaizdoje ilgai nesirengtų pergalėti jausmą prigimto prisirišimo prie gimtinės šalies ir nenorą su ja atsisveikint ant ilgesnio laiko, gal ant visados. O tarnavimas Ministerijoje Vidaus Da-

lykų Lenkų Karalystėje tokių naudų neduoda, nėra valdininkų algos čia labai mažos..... Negelbi nė t. v. ypatingos privilegijos, teikiamos valdininkams maskoliško kilimo, kuriuos perkelia tarnauti į Lenkų Karalystę iš kitų viešpatystės gubernijų: tos privilegijos (pagal įstatus 1888 m.) tai labai menkas padidinimas algos; ir ne visi maskoliai valdininkai naudojami iš tų smulkių privilegijų dėl perbujojusios kazujistikos įstatų 1888 m. Viskas tai verčia, kad ateina čion tarnauti tie maskoliai, kuriems, dėl jų žemo moksliško ir doriško tobulumo, pritruko vietos kitose Maskolijos dalise.....

Apie reikalą padidinimo algų administracijos valdininkams tam krašte išsireiškė lygiai ir mano pirmėjai, bet Ministerija Vidaus Dalykų ikišiol nenori išklaudyti tų visų apreiškimų (Gaila, teip yra).

Organiską administracijos dalį sudeda policija..... Toks sujungimas administracijos pareigų su policijinėmis ir da reikalas nuolat duoti pagelbą visiems pašaliniam skyriams (ypač Tiesų ir Finansų) labai apsunkina tą tarnystę ir vyresniems ir žemesniems sąnariams. Jeigu pritaikyt prie to pereinančio pajiegas darbo — menkas algas, nuo 7¹/₂ iki 12¹/₂ rublių ant mėnesio prastiems žemskiams, tai gausime padėjimą teip verksmingą (Neišpasakytai sunkus padėjimas), teip atsižymintį neteisingumu, kad rodosi gana tik parodyt jį Valdžiai, idant imtųsi prie pagerinimo materijališko stovio tų posunių tarnavimo viešpatystei. Tuotarpu, nežiurint ant mano pirmėjų daugyk atkartotų prašymų padidinti algas valdininkams žemskių sargos, prašymai liko ikišiol be pasekmės.“

Parašas: Varšavos Generalgubernatorius
General-Adjutantas
Kunigaikštis Imeretinskij.

12. Sausio 1898 m.
St.-Peterburgas.

Štai kas išeina pagal „Memorijalą“: Reikia rupintis apie materijališką ir dvasišką žmonių stovį tik dėlto, kad ima rupintis apie tai ništikimi valdžiai gaivalai; tai-gi, kad ne tie ništikimi gaivalai, tai valdžia duotų žmonėms ir toliau gyventi dvasios tamsybėje ir vargą vargti.

Reikia rengti liaudžiai knygynus tik dėlto, kad žmonės, neturėdami knygų ant vietos, nesigriebtų prie užrubežinių, ništikimų valdžiai, raštų; tai-gi, kad ne tie ništikimi raštai, tai žmonės galėtų apseiti visai be knygų.

Reikia Varšavoje politechnikos tik dėlto, kad jaunuomenė, neturėdama ant vietos speciališkos mokyklos, neitų į užrubežį ir ne-

užsikrėstų neištikima valdžiai dvasia; tai-gi, kad ne ta ništikima užrubežinė dvasia, tai lenkams politechnikos nereiktų.

Reikia leisti kunigus į liaudies mokyklą tik dėlto, kad jie nemokintų už mokyklos sienų be valdžios kontrolės.

Reikia duoti lenkiškai kalbai prigulinčią vietą mokyklose tik dėlto, kad vaikai nesimokintų savo prigimtos kalbos namieje, už valdžios akių, nuo ništikimų valdžiai ypatų.

Matome, kad tiktai ništikimas valdžiai gaivalas, opozicija, yra vieninteliu dilgintoju reformų.

Is statistikos Suvalkų gub.

Priaugimas gyventojų Suvalkų gubernijos:

viorstų kv.	gyventojų ant 1 kv. vior.					+ priaugimas 1872—1897.
	1872	1886	1889	1893	1897	
11169	48	55	58	54,7	54,7	+ 14 0/0

Kituose gub. Lenkų Karalystės priaugimas gyventojų yra daug didesnis: 25—102 0/0. Didžiausias gyventojų priaugimas yra Varšavos (79,7 0/0) ir Piotrawo gub. (102 0/0), kur yra didžiausia fabrikinė pramonė. Apie susimąžimą gyventojų Suvalkų tarpe 1886 ir 1897 m. spėjama, kad arba žinios netikros,* arba didelė turi but emigracija į centrus fabrikinės pramonės („Glos“ 1898 m. Nr. 21).

Priauginias, apskaitytos pagal skaičių mirštančių ir gemančių, yra toks:

Priaugimas naturališkas už 1883—1893 yra 9,6 0/0 (kitose gub. L. Kar. 11,8—17,4 0/0).

Priaugimas tikrasis už 1890—1893 yra 7 0/0 (kitose gub. L. Kar. 10—35 0/0).

Vidutinis naturališkas priaugimas Lenkų Karalystėj 15,2 0/0, Prusuose 13 0/0. Mažas priaugimas Suvalkų gub. priguli nuo to, kad kitos gub., kur yra didelė fabrikinė pramonė, pritraukia daug gyventojų ir darbininkų ir praryja net dalį naturališko priaugimo užsilikusių pramonėje gub. („Glos“ 1897 m. Nr. 19).

Miesto ir kaimo gyventojai.**) Suvalkų gub.:

miesto gyventojai			kaimo gyventojai		
1866	1893	priaug	1866	1893	priaug
98000	110000	+ 11 0/0	366000	500000	+ 36 0/0

Kitose gub. L. Kar. priaugimas miesto gyv. 37—157 0/0, o priaugimas kaimo gyventojų 44—75 0/0 visoj Lenkų Karalystėj:

*) Pagal žinias, patalpintas „Glos“ 1897 m. Nr. 20, 1893 m. ant 1 kv. viorsto gyveno ne 54,7 bet 55,4 gyventojai. **) Žr. „Glos“ 1898 m. Nr. 22.

metai	1857	1872	1893	1897
miesto gy.	23,50 0/0	26,0 0/0	28 0/0	31,50 0/0
kaimo gy.	76,50 0/0	74 0/0	72 0/0	68,50 0/0

Sanitariškos sąlygos Suvalkų gub. už 1884—1894 m.*)

mirtinum. normal.	mirtinumas tikrasis.	atsitolinimas nuo normos.
21,50 0/0	24,50 0/0	+ 3

Toks atsitolinimas nuo normos užtėmyjamas yra 4 gub. Lenkų Kar.: Suvalkų (+ 3), Lomžos (+ 3,4), Plocko (+ 1,4) ir Siedleco (+ 0,3). Kitose gub. mirtinumas tikrasis yra mažesnis už normaliskąjį. Aukštuma vietos nesveikose gub. — apie 560 pėdų aukščiau jurių paviršiaus (kitose gub. L. Kar. 840 iki 1500 pėdų). Vidutiniška + 0 vasaros Suvalkų gub. 17 0 (kitose gub. 18,2 0), + 0 žiemos 4 0 C (kitose gub. 3,35 0) Nesveikose gub. daug kaimiečių neturi žemės. Be to yra tose vietose daug stovinczių vandenių (durpynių, ežerų, balų etc.).

Vilkaviškio pav. Žemės plotas pasidalina:

a) pagal naudingumą:

dirbamoji žemė užima 75929 des.	90 ketv. s. - 65,28 0/0
pievos	16454 des. 2010 ketv. s. - 14,31 0/0
ganyklos arba t. v. „vi-gainės“	8264 des. 1380 ketv. s. - 7,20 0/0
girios	6425 des. 1740 ketv. s. - 5,60 0/0
sodybos	3757 des. 1560 ketv. s. - 3,28 0/0
smiltynai keliai ir pa-našus plotai	3697 des. 1650 ketv. s. - 3,22 0/0
ežerai, upės	1239 des. 540 ketv. s. - 1,08 0/0
iš viso 114768 des. 1770 ketv. s.	

b) pagal valdytojus:

dvarponiai valdo	70500 margus laukų**)	- 33,74 0/0
ukininkai valdo	138402 margus laukų	- 66,26 0/0

Tokiu budu prie dvarių (keliolikos ponų) prigul daugiau, kaip 1/3 paviečio. Daugiausiai dvarų yra Žaliosios, Kybartų ir Alvito valščiose, kur dvarponiai valdo veik 2/3 laukų.

Veik 1/3 dvarų žemės (ne toli 28000 margų) prigul prie t. v. majoratų t. y. dvarų valdžios atimtų ir dovanotų užsitarnavusiems per lenkmečius 1831 ir 1863 m. Visi majoratai yra parsamdyti. Valdytojai majoratų gauna už tuos dvarus apie 46000 rubl. ant metų sandos. Veik 2/3 majoratų yra parsamdyti vokiečiams, kiti — katalikams.

Dirbamoji žemė ir javų užderėjimas:

Kviečių žemės 11923 des. 750 ketv. s., rugių žemės 63005 des. 1740 k. s. 1897 m. buvo toks užderėjimas:

*) Žr. „Glos“ 1897 m. Nr. 20.

**) 4 margai girios yra paskaityti už 1 margą lauko.

		pasėta četverė.	gauta četverė.	už- derėjo
rugių	ukininkų .	17389	91612	5,3
	dvarponių .	9215	53685	5,8
kviečių	ukininkų .	2990	19566	6,5
	dvarponių .	3769	25523	6,7
avižių	ukininkų .	12700	69448	5,4
	dvarponių .	7370	41080	5,6
miežių	ukininkų .	7945	45963	5,8
	dvarponių .	8500	49085	5,8
bulvių	ukininkų .	27863	137958	4,9
	dvarponių .	17116	101765	5,9

Iš to matyt, 1. kad kviečių dvarponiai pasėja daugiau, ne kaip ukininkai, 2. kad užderėjimas javų dvarų laukuose didesnis.

Girios. Veik visos girios Vilkaviškio pav. (13182 margai) prigul prie dvarų, tik 105 margai girių prigul prie ukininkų (Paežerių valsčiuje). Girių servitutai visur ponų išnaikinti.

Pievos, ganyklos ir gyvulių auginimas: syki šienaujamų pievų ypa 12548 des. 120 k. s., 2 syki šienaujamų 3906 des. 1890 k. s. 1897 m. susinktu šieno 1366962 pudų.

Gyvulių auginimas. 1898 m. buvo: arkliai 17537, didelių raguoczių 24358, avių prastos veislės apie 18000, avių geresnės veislės apie 22000, kaulių 26121, ožkų 239.

Kasimas durpų 1897 m. visam pavieta buvo prikasta 37452 tukstancziai durpų: dvarų 23704, ukininkų 13412, mieste 336. Daugiausiai durpų buvo prikasta Alvito (44640) ir Kybartų (7378) valsčiuose. Parsidavė 1 tukstantis po 2,50—7,50 rubl. Brangiausias durpos buvo Žaliosios (5,50—7,50 ir Alvito (5,00—7,00) valsčiuose, pigiausias — Vaitkabilių (2,80—3,50) ir Bartininkų (2,50—4,25) valsčiuose.

Brangumas kaimo darbininkų:

	per sėją			per šienapjūtę			per rugėpjūtę		
	darbininkui su arkliu	darbininkui vienam	darbininkei	darbininkui su arkliu	darbininkui vienam	darbininkei	darbininkui su arkliu	darbininkui vienam	darbininkei
ant duonos samdytojaus	106—124	27—35	18—24	117—136	32—41	21—28	132—150	41—50	28—35
ant savo duonos	138—156	38—47	27—34	149—170	45—52	31—37	167—190	54—68	39—48

Pramonė fabrikinė.

I. Fabrikai ką perdirba gyvulių produktus:

	skaitlis fabrika	rub. suma išdirbimo	skaitlis darbinia.
odai išdirbti	2	40000	10
sviestui mušti	10	3275	9
muilui daryti	1	600	3
šeriams valyti	8	199000	304
kaulams malti	1	13900	3
milui velti	2	600	2
suriams raugti, žvakėms ir kljams daryti	—	—	—

II. Fabrikai, ką perdirba augalų produktus:

	skaitlis fabrika	rub. suma išdirbimo	skaitlis darbinia.	
degtinei daryti	5	92540	25	
tabakui daryti	1	35000	10	
javam malti {	su ugnia	2	76000	6
	su vėju	37	35000	41
	su vandeniu	1	10000	7
lentoms pjauti	1	10000	7	
alui, lakierui, arakui, rug- pyvei daryti	—	—	—	
skrybėlėms pinti, negeliam daryti	—	—	—	

III. Fabrikai, ką perdirba žemės produktus:

	skaitlis fabrika	rub. suma išdirbimo	skaitlis darbinia.
mašinoms lieti	1	19300	30
plytoms daryti	13	141090	87
selcerskui vandeniui daryti	4	2800	11

IV. Maišyta išdirbystė:

	skaitlis fabrika	rub. suma išdirbimo	skaitlis darbinia.
Audeklams ir Milams dažyti	4	850	4

iš viso | 95 | 681545 | 556

Amktai, vaisba ir smulki pramonė:

siuvimo užvedimų miestuose	16
kurpių užvedimų	20
stalorių užvedimų miestuose	17
duonkepių	50
karčiamų	73
kromų	167

Gyventojai. 1897 m. buvo pavietyje iš viso 98275 gyventojai. Jie dalinasi:

a) pagal kilimą:

valsčionių {	ukininkų	44704 (45,49%)
	darbininkų	30600 (31,14%)
mieščionių	15219	
mieščionių ukininkų	2749	
kareivių rezervinių	2792	
senų kareivių	844	
svietimšalių	437	
činovnikų	321	
pirklių	307	
bajorų (šlėktos)	276	
kunigų	26	

b) pagal tautybę:

lietuvių	69530 (70,75%)
žydų	14511
vokiečių	12331
maskolių	955*)

*) Nuolat gyvenančių maskolių Kybartuose 224, Bartininkų valsčiuje 13, Vištyčio valsčiuje 13, Žaliosios 7, Karalinių 4, Kybartų valsčiuje 64, Kaupiškių 8, Alvito 12.

lenkų	887
čigonų	33
totorių	28**)

c) pagal tikėjimą:

katalikų	66272
liuteronų	16535
žydų	14480
stačiatikių	961

Vietiniai gyventojai. Skaitlius gyventojų vietinių pasididino per 1897 m. ant 897

**) Bartininkų valščiūje 16 totorių.

žmonių: gimė 3296 (mergvaikių 102), mirė 2399. Šliubų per 1897 m. buvo 374.

Nevietiniai gyventojai. Skaitlius nevietinių gyventojų per 1897 m. susimažino: 1. sausio 1897 m. buvo 8347, pasidaugino (apsigyveno 2648, gimė 488) ant 3136, susimažino (išėjo 3173, mirė 248) ant 3421. Tai-gi 1. d. sausio 1898 m. liko nevietinių gyventojų 8062.

Skaičius gyventojų vietinių ir ne vietinių:

pagal surašą	vietinių gyventojų					ne vietinių				iš viso likusių	
	iš jų					likusių			Maskolijos valdomųjų		užrubežės valdomųjų
	nežinia kur dingusių	išėjusių i Ameriką	išėjusių ant uždarbio		kareivių rezervių	senų kareivių					
		i Lenkiją	i Maskoliją								
91137	11087	4695*	3672	897	70786	1947	796	7206	856	78848	

*) Daugiausiai išėjo i Ameriką iš parubežės: iš Vištyčio valščiaus 1846, iš Kaupiškių valščiaus 329, iš Virbaliaus 873.

Paveikslai.

(Tęsimas.)

— A jus pašėlę esat? teip apleisti kiaulėms rugius, turbūt velnias apstojo jus; jug tai pavasaris! Visame sviete nėra tokio pasileidimo, kaip pas mus; kad Dievas ir duoda, o mes patys metame duoną nuo savęs. Aš pasakysiu, kad nesisaugosite su kiaulėmis, atmint, nepykit, kad nebepareis kita; arba uždarysiu parvarę ir neduosiu be rublio; matyt, juog su jumis negali geroju, kaip su biesais. Į rugius nuėjęs „Jezus, Marija“ reikia šaukti, kiek pragaištės daro.

— Dėkui, dėkui, dėdele! bent vienas apsibark. Teisybė, didelė mūsų visų paleistuvystė, teip neveizdėti.

— Gaila tik, kad neturiu šunų, nevienu kiaulę velnias atimtų.

Kitas, kurio kiaulė buvo parvarytame buryje, tiek besako: ir tavo paties deglė mačiau vakar rugiuose.

— Veizėkite, plėškite ir mane skrembkite — šoko senis, — ar velnias jūsų neleidžia! reikia visiems dabotis, nės liksime be duonos.

Teip vyrai po laukus bruzda, o bobos po vidų. Vienur valėsi, dulkinosi, lubas plovė, sienas šveitė, patalynes valkstė; kitur pyragus minkė arba jau iškeptus dėliojo. Kita miltų geldą nešėsi iš klėties į triobą; visur taisėsi, mėsas plovė, taisė kepti; varškes dirbo, kastinį suko, lašinius pjaustė, o visoje sodoje, kiekviename bute kaminas ruko dumais, net ulyčia einant jutosi yvairus kvapai. Mergos, šeimininkų siuntinėjamos, tekinos lakstė, skubėjo darbuotis šįvakarą, kad rytojui mažiau

beliktų darbo, anksčiau galėtų išeiti į velykas.

Kitai šeimininkei nevyko vargšei! ne kilo pyragai, su puodeliu lakstė po sodą, jieškodama mielių. Viename ir kitame kieme klausinėjo, vis neturincios.

— Reikia lėkti prie galinės, jie gavėnioje alų darė, bene gausiu.

Radusi Jurgienę, sviestą beplaujančią, apsikabinusi prašė:

— Jurgienėle, balandėle! duok mielių nors lašelį, miltus tokius brangius nupirko; tėvas išgjis mane į pipirų žemę, kaip sukris pyragai.

— Teip maža teturiu, visos nešė, nešė! ko neužėjai pas Vingienę? Katrė nuo motinos, andai mačiau, parsinešė visą plėčką, jųjų liks.

— Buvau, širdede, kad ten įpuoliau ant tokio trukšmo, tai bėda!

— Jau, turbūt, ant Katrės sukilo?

— Visi, visi besiriėja, kaip šunes, ir Katrė gerą beturinti liežuvėlį, teip kertasi, kad bėda!

— A, matai, tiktai prabilis, nebeiškentės.

— Na, kad ten negali; gana kentėjo ir norėjo Katrė buti mažesnė; jug aš ten rytas vakaras, žinau viską; jau kaip ji iš pradžios tuo parėjimu lenkė tėvus, visada gražiai, maloniai slaugys, šokinės, gatava buvo ant rankų nešioti, nieko nepadėjo: kaip laido dantis ant jos, teip laido; prisiklausė visoko, užteko. Dabar jau atsibudo, ėmė kirstis, kaip kirvis su akmeniu, dantinga ir Katrė.

— Dveigys treigį užėjo! u, ta, ta! gerai Vingiams, gerai! Kiek ji mane veikė, liežuvi laidino, kaip mes provojomės su tėvų nabaštikais, o pats ir į liudininkus ėjo tėvams,

gerai! kad bent marti jiems kaktą perskeltų; a girdi, tu pamokink!

— Klausykis, nabagute! jug per mane Katrė ir pakilo rietis; aš pakursčiau pirma: ta motina duos, duos jai pamokslus; tėvas nuo savęs keiks, pyškis! o ir Katrė, matyti, atkakli: budavo, rėks, rėks iš atkaklumo, bet nesibars. Sakau: Argi tu liežuvio neturi? Tokią dalį parsinešei, gyvenimą kaip je išpirkai, ir tu leisiesi teip joti sau sprandui. Na, kad užniko kirstis, nė žodžio nebenutylė; pašėlęs ir Katrės liežuvius, kad bėda!

— Na, o vyras ką besako?

— Bene dar ta mulkį gali vyrų vadinti? Jis ne vyras, bet išpuvęs stuobrys, be galvos, be širdies. / Kiek ta Katrė vargsta su juo . . . bučiuos ir myluos, šnekis, malonėsis, glamžuos, norėtų pabudinti meilės jausmus jo širdyje, norėtų atversti į žmogų; nieko negal. Jisai: „taigi, taigi, kaipgis!“ ir gana, o tinginys! kad bėda. Su tėvu tik moka rietis.

— Taip ir gerai, sukibs abudu iš vieno į tėvus.

— Kad bent dar nekibtų tas versis! Jam pati nerupi, žiuri tik kaip atsirietai nuo darbo, jei kuomet pradeda tėvas udyti. O Katrė, tai pašėlusį darbininkė, išžirga eina, sesele, darbas jai tirpsta tirpsta rankose. Nors ir senė Vingienė nesugriuvusi, bet marčiai nė gerti neatneša dirbant. Žiurėk, kaip ji pašalius apvalė; ta pati trioba-palaikė, kaip ne ta pasiliko. Budavo negalės nosies iškišti, dabar bent sausa, šviri kaip žmonių. Užtai juo didžiau motina ir šėlsta, kad jos miešlus apkuopė . . . Ka, ka, ka! — juokėsi abidvi.

— Ar daug sviesto susisukai per gavėnią?

— Ne daug! Kas tos mano karvės — pirmdėlėlės, žiemmilžėlės, pašaras prastas, nieko pieno neduoda.

— Sit ir mano visos gal but porą gorėčių. Išiplepau, o mano pečius atvės. Dėkui už mieles! sudiev!

*

*

*

Vingių kiemelyje pūrvynai truputį apsause, takelis į klėtį ir po slenksčiu išbarstytas geltonoms smiltelėms; dar krepšai smiltinuoti ir naščiai tebeniuko pamešti patvoryje. Triobos stogas storai apkerpėjęs, kur-ne kur pro tarpus stypso stiebai žolių, vasarą žaliavusių, ant stogo kerpės kėksojo kaip duonos kepalai; visas paviršius stogo išrodė kaip kėsnė skynimuose. Kraikas per vidurį giliai įlinkęs, kaip kumelės nugara, viduryje iškišta lentinė gerklė, kamino pavidale, kitą kartą vėmusi dumus, o dabar visai nukrypusi į vieną pusę, išrodė kaip butų trioba kraipiusi galvą, stebėdamosi, lyg niekadoms nemačiusi išbarstyto kiemelio. Sienos sulinkusios ir susmegusios, nebevaliojančios atsitiesti po

sunkumu stoginių kiminų. Kerčia pastogės ties priešinės, visai jau į žemę atsirėmusi, išrodė turinti atspyrusi triobos galą, kad langeliai neįsikniaustų į žemę. Stakta išsi-vypusi įkipai, per tai durys vis paviros stovėjo. Prieangio viduryje augštai sugrįstos luobinės užlos, aprukusios spindančioms sudėmimis, po tų pakabinti du vąšu apačioje sušlavinėti į kruvelę pelenai ir užkopta ugnelė. Indai surykiuoti į kerčias; asla truputį išsausinta. Trioboje teipgi apvalyta: lova pataisyta, langai neseni nuplauti dar drėgni stiklai kur išsproginėję užspraudyti šakaliais ir kelioms rutų šakelems apkaišyti; pečangio ir židinio griuvėsiai nušluoti. Butas šiltas, pečius berots kurentas, bet nė jokių smarvių neprikvipo.

Katrė, vienmarškinė, vienplaukė, basa prie stalo kočiojo drabužius; įpykusi, įniršusi plyšo raudonių, truputį vėjo supusta, o daugiau iš apmaudo, juodos jos akys spindėjo piktu, tarytum kibirkštis pažėrs į šalis, o su kočiolais smarkiai švaistėsi.

Tėvas stovėjo asloje, netoli durų, motina prie židinio. Jonas išsitiesęs kniupščias, pas pečių ant suoliuko; trumpa jam vietos, todėl kojas ligi kelių pasistatęs į augštį pagal sieną; galva antrame gale nusikišusio ilgiau suoliuko, truputį burną pakėlęs, pypkė žindo.

Katrė drebančiu, bet skambančiu balsu, aiškiai pro rėksmus barėsi:

— Nė jokių ištaigų neprašau. Nepapratusi kiauliškai ir nenoriu . . . prie mano tėvelių šunes ir kiaušės geriau ēda. Grietinė antai — vienos kirmelės; laikė apsižergusi . . . Kas tą kastinį gal ēsti! Mėsa kaip šikšna . . . nė pyrago šmotelio nėra atsigavėti! Ar tai negėda ir patiems? Kad įmanytumėte, savo draugą atsisukę suėstumėte. Ubagai geriau pasitaiso velykoms, ne kaip jus! . . .

Motina turbūt jau pritrukusi žodžių vieną ir tą patį čirkšdama, rankomis mojuodama atkartoję:

— Pataikunė! pataikunė! tinginė! pa-juodėlė!

Tėvas vėl švarkšdamas krikė:

— *Mauči*, tuoj gauni į dantis! kaip aš liepsiu, teip turi buti.

Jonas nusišpjudamas druktai pritarė:

— Taigi, taigi, kaipgis! Laidykite gerkles; kas čia jusų bijo?

Katrė, skubindama kočioti, teip smarkiai daužė į stalą, net langų stiklai virpėjo, o vis nesustodama šaukė:

— Bene mane iš kokio kiauulininko parvedėt? Ar aš jums siuliausi? Darbo aš nebijau, o jusų liežuvio nė tiek! . . . man valia dirbti, valia nedirbti; savo šimtais išpirkau gyvenimą, o dabar per jusų šykštumą kąsnio

neturiu! gėda kam ir pasisakyti. Per kiaurą žiemą, kaip kokia vergė viena dirbu, visus gyvulius veizdžiu, o jus tik dantis ant manęs pakabinti temokate, kad jusų gyvenimas ežeru butu aptekęs!

Barėsi rėkdama Katrė, o su kočioliais daužė, net stalias tratejo, užtai ir tėvai atstu atsitraukę vaksijosi. Teip kriokė tėvas, net gerklėje jam apkarto, o Katrė užsaukti niekaip negalėjo; spigina ir spigina tėvams visą teisybę, pykino juos dar labiau. Tėvas perpykęs, dantis tratindamas lėkė laukan, daužė duris, net sienos sudrebėjo; motina paskui, čirkšdama:

— Parvesk vyrus, eik į sodą, matai, kad nieko nebus, reikia duoti po *slietatoriu!* reikia pamokinti tokią ponią!

— Tauzyk, kaip kvailė! Kam man tų vyrų? Aš ir pats mokėsiu; bučiau ir dabar nutvėręs iš užpakalio už čiupros, kad ne tie kočioliai jos rankose, susitūrėjau tik tą kartą. Žinai-gi ir aš prisivengiau; tokia pikčiurna, Pone Dieve, sergėk, gal kaktą perskelti! Prisieis kitą sykį, aš jai parodysiu! Kaip aš liepsiu, teip turi buti! — nuėjo kumščias sugniaužęs, numojavo.

Katrei rankos, kojos drebėjo, širdis plakė, kakta karščiu degė. Pasišalinus tėvams, užsikvėpusi ant stalo parymojo, nusišluostė į prikyštę akis ir kaktą, atsidukšėjo giliai, giliai. Tik atsisukusi žvilgt į vyrą, ir vėl jos akys pasviro ašaromis.

Jonas visai užmigęs, pypkė iškritusi iš dantų, ir seilės išdrykusios.

— Išsvajotasis tai mano vyras, mano tėvo išskirtasis; tokias tai meilės troško mano širdis! — kas-kart lengviau kočiodama mąstė Katrė, — teip tai įvyksta tėvelio žodžiai: „Jaunas tebėra, mylės tave ir klausys“... bepigu, kad dabar galėčiau parodyti. Katras vertesnis meilės: pečius ar ta žmogystė? Motinėle, mano motinėle! į kokias rankas mane atidavei?! Tėveli mano brangusis! kuo aš tau teip nusidėjau, kad tu mane į tokį pragarą įstumei? buvo verčiau ne užauginti, mažą kur nužudyti!... Išrengėt, ištaisėt, o kokiai laimei? Varsto kaip peiliais mano širdelę, girdo kartybėms kas dienele? Plyšta širdelė, sprogssta galvelė, nėra kam paguosti, nėra kam priglausti!... — ašaros, kaip pupos riedėjo Katrei per skruostus. — Gėlė man širdelę, gėlė! prijautė ji, tik nepasakė, ką reiks išgirsti, kiek reiks nukentėti! Motinėle, mano mylimoji, įkalbinėjai man nuo širdies: tėvus lenkti, klausyti, rusčiu žodeliu neužgauti, o vyrą mylėti. Prisižadėjau, o kaip pildau? Dievulaičiau! kad negaliu, niekaip negaliu, nebeuženka kantrybės. Į ką aš pavirtau? pasibaisėtų manim dabar Užkul-

niškiai. Ne mano kalčia, ne mano, jie patys prisuokė mane prie to. Ką čia reiks veikti, kaip čia reiks tvirti! Pusė metelių dar teišėjo, o rodos jau amžiai!...

* * *

— Ko jus nesikeliate! ar velnias jus apstojo, teip ilgai kirmyti — šaukė tėvas eidamas per kiemą, bet apsiriko: Katrė baigė jau pusrytį virti ir kitą apyvoką buvo jau apėjusi. Jonas, tiesa, dar tebedribsojo klėtyje. Motina triboje kentėjo susirangiusi lovoje. Tėvas įjęs į triobą barėsi:

— Aš per naktį arkliaus ganęs jau parėjau, o jus ligi pusryčių kirmijat! Ko nežadinate Jono? Ta sanvalka besivalkiojanti, o tas turbut tebedribso!

— Sunku, mat, jai pažadinti — rugojo motina — man teip galvą gelia! Ji pati prisiropštė, o Jono nežadina tyčioms, nori pasirodyti viena darbininkė. Iš to smarkumo kas-žin ir pusrytį ar išvirė. Jonas neėdęs negal niekur eiti!

— Kaip aš jus imsiu perti visus nuo krašto, tai eisite sklandžiomis: Visas svietas kruta, Jonas mat neėdęs negal eiti!

— Šaukk, šaukk, susimildamas! Lyg nematai, kas destis; pirma vaikas buvo kaip žiburys, o dabar koks? Ne malonią pačią gavo ir nenori darbuotis; ant galo vienam visi darbai, nė jo sveikata nevalioja.

— Tik maž daug reikia krutėti: Žiurėk, visitėli po ventas nuo pat aušros pjauja, o musų nieks nesirupina.

— Tai-gi, tai-gi, kaip-gis! — sušuko Jonas, žengdamas į trobą.

Tėvas nutilo. Jonas, krapštinėdamas užmiegotas akis, bambėjo:

— Gerklę laidyti tik težinai, o dirbti man vienam reikia! Vakara išėjau ant vakaro pjauti ir nulaužiau dalgį; šiandien reikia važiuoti į turgų pirkti naują.

— Važiuosiva abudu! — prasidžiugo tėvas — nupirksiva dalgį, dar benegausiva kokiį pjovėją pasamdyti; vienas, žinoma, nevaliosi nupjauti.

Vyras besnekant, Katrė įnešė praustis ir taisėsi pilti pusrytį. Girdėdama vyrų kalbą, neiškentėjo neatsiliepusi:

— Ar-gi jau kito dalgio nebėra visame bute? Tėvelis nuvažiavęs ir vienas viską išpildys, o Jonas tepjauja; aš iš vandens trauksiu. Atminkite, juog pasiliksime su pievomis kaip ir su kiekvienu darbu; negana, nesikeliatė laiku, dar mat reikia abiems gaišti šokią dieną, kur visas svietas kruta iš paskutinos, o jus po turgus valkiositės.

— Tau nerupi, kaip aš liepsiu, teip tur buti!

— Tai-gi, tai-gi, kaip-gis! laidyk čia gerklę.

— Anokia tu čia ne darbininkė! liežuviui tik laidyti.

Visi trys kartu sušuko ant Katrės. Ta tenkinosi išsprukusi pro duris.

(Toliaus tęsis.)

Dar kartą apie „Getvingius“.

Rasi nė vienas kitas Lietuvių tautos vardas nesusilaukė su lyg šiol tiek daug yvairių etymologijų, kaip tas butent vardas, kurį viduramžio raštai Jecuen, Jacuitae, Jacuingi, Jazuingi, Jatwingi, Jaezwingi, Jatwiagi ir tt. vadina.

Pirmas — kiek žinau — dar praėjusiame šimtetyje G. Ostermeyer'is (Gedanken von den alten Bewohnern des Landes Preussen. Königsberg 1870 s. 32) buvo užsigeidęs išaiškinti tą vardą, išvesdams jį nuo lenkiško „jak“ (-kaip) ir liet. „vėžys“ ir paaiškindams, kad tos tautos apgyventas kampas palei up. Deinen „vėžio pavidalą turėjęs“ („wie ein Krebs gestaltet war“). Lietuvis Norbutas pavertė tą vardą tiesiog į *Jodvėžius* — czarne raki; Kraszewski'ui, kuriam *jūdi vėžiai* nepatiko, rodėsi tas vardas geriaus paeiti galėšis nuo *jauczius*; Keltisch'ui, teipogi nė žodžio lietuviškai nesuprantančiam, užsinorėjo nuo lenk. *jaż* ir *wganiam* išvesti; lenkas Polujański's manė vardas paeinantis nuo to, kad ta lietuviška gentė „už vingio“ (upės) gyvenus. Ir patiems tyriems lietuviams išaiškinimas to vardo ne geriaus pasisekė: St. Mikuckis (slg. Mitteil. d. lit. lit. Gesell. III. B., 494) išvesdino jį nuo liet. *jetis* (-Speer), Akelaitis (Gramat. lit. st. 56) rašė tą vardą, kaip ir Norbutas — Juodvėžiai-„Czarne raki“, „Czarne rycerze“ (sic!); kiti juos į *Juodvyžius*, tarytum juodas vyzas nešiojančius pavertė, dar kiti — į *Juodvešius!*... P. Embe „Tėvėnės Sarge“ (1899 Nr. 3. p. 8) regis, nepasikakdindams augščiau vaduotomis etymologijomis, užsinorėjo tą vardą net į *Juodvingius* paversti, nors jau à priori matoma buvo, kad tokiai etymologijai jokios paramos neturėta: nės kur buvo girdėta ar regėta, kad pati tauta, arba tuli svetimi, sakykim: Lenkai, Vokiečiai, Gudai — juos *vingiais*, o dar *juodais* būtų vadinę! Jau jei Polujański'o „Užvingiai“ niekam netikė, tai — dar menkesnė yr viltis, kad ir p. Embei savo etymologiją tulais svarbiais moksliskais davadais paremti pasisektų... Jeigu teip, tai, galima but klausiti, ar reikalinga buvo, jau visą eilą klaidingų etymologijų to vardo dar viena, nors nauja, klaida padauginti? Atsakant ant šitokio klausymo, galima būtų manyti, juog 1. arba p. Embe norėjo à tout prix tulą originališką etymologiją surasti ar išrasti, arba 2. jis nepažinojo literatūros apie

etymologišką restauraciją to vardo. Katra priežastis privertė p. Embę paminėta innovacija užsiimti? Galima būtų dasiprotėt, kad pasteroji.

Pas visas apšviestas tautas priimta, kad tie, kurie speciališku vieno ar kito klausymo tardymu ne užsiima, ar užsiimti ne gali, remiasi savo raštuose ant darbų specialistų; tik pas mus kitiškai destis. Ponui Embei, kaip ir tuliems kitiems, kurie tą tautos vardą, anot savo fantazijos, į vėžius, vyžius, vingius etc. paversdino, ar dar paversdįs, tik, man rodos, reikėjo bent šiek-tiek apsipazinti su tuomi, kas jau apie tą vardą musų nors menkoje etnologijoje literaturoje rašyta randama. Mano „Etnolog. smulkmenose“ (p. 10 ir K.) ir „Lietuv.-trakiškose studijose,“ (I, p. 8 seg.) gana plačiai kalbama apie tą etymologiją, kur ant istoriškai-etnologiškai-linguistiškų davadų atsiremiant, tvirtai parodyta tapo, kad tasai gentės vardas, svetimose kalbose teip yvairiai rašomas, suambrytas iš liet. *Getviai*, *Gečviai* arba *Getvingi*, *Gečvingi* ar *Getvingiai*. Aš, žinoma, nė p. Embę, nė tulus kitus ne galiu priversti, kad jie tikėtų man, tarytum, in „verba magistri“; bet to, viliuos, nieks man ne užgįs nuo musų raštinkų reikalauti, kad jie, rašydami apie dalykus, kuriuos nuspręsti jiems patiems prideriančios žinios pritrūksta, remtųsi visados ant tardymų kitų mokslinčių, turinčių viename ar kitame klausyme, ar mokslo šakoje, tulą autoritetą. Konkretiškai dalyką imant, p. Embei ne būtų užkenkę, jeigu jis apie „Jadzvingius“ rašydamas būtų priduręs, juog, anot tardymų tokio ir tokio, tas vardas lietuviškai turėtų būti teip ir teip ištariamais.

Dr. Basanavičius.

Lietuvių protestas prieš kunigą M. Kravčuną.

Kadangi kun. M. Kravčunas, prabaščius musų Š. Jurgio parapijos Chicagoj, neteisingai pasielgė su parapijos kasa, o kad parapijonai pareikalavo jo išsiteisinimo jis tuos iškeikė bedieviais, pagonais, atmetė nuo parapijos ir į spaviednę nepriima, ir kadangi 30 Balandžio sušaukė neva parapijos meetingą, iš kurio ir su policijos pagelba išmetė laukan visus, kurie pasipriešino arba kada nors reikalavo teisingų rokundų, o pasilikęs salėj kelias dešimtis tamsuolų, užgyrė sekanciją melagingą rezoliuciją:

Rezoliucija,

užgirta ant visuomeniško parajalno susirinkimo parakvijonų š. Jurgio Lietuviškos parakvijos, kurs atsilaikė 30 d. Balandžio 1899 m.

Kadangi išdavėjas „Lietuvos“ per nekuri laiką su įnirsimu ir begėdiškai užpuldinėjo savo laikraštyj ant ypatos musų prabaščiaus,

guod. kun. Kravčuno, rašydamas su piktumu, pažeminančiai ir neteisingai artikulius, apjodinėdamas mūsų garbų prabaščių, jog jis sukęs bažnyčios turtą, užmesdamas jam, buk jisai pavogtais pinigais dalinasi su jo mylista, Chicagos Arcivyskupu, norėdamas tuomi šėtonišku būdu sugriauti žmonių užsitikėjimą mūsų kunigui, iššaukti parakvijoje sumišimus, išnaikinti šitą gražų nuveiktą darbą mūsų prabaščiaus ir ištikimų parapijonų ir idant pasekmingiaus atsiekti šitą šėtonišką darbą išduotojaus „Lietuvos“ kada likosi Valstijos prokuratoriaus už kriminališką apjodinėjimą guod. Prabaščiaus apskūstas, surinko ciele kruvą ištirkusių niekšų į savę panašių, kurie su tikrai šėtonišku įnirtimu nebutus, neteisīgus daiktus kreivai prisiekdami išrado.

Todėl mes parapijonai prigulinti prie š. Jurgio parapijos susirinkę ant parapijinio mitingo protestuojame niekišką pasielgimą išdavėjo „Lietuvos“ ir jo sėbrų ir paženkliname juos kaip viešius griovėjus, kurie griaua ramybę tarpe Lietuvių, kengdami mums per tat ir niekindami mūsų vardą akyse svetimtaučių ir laikydami mus už nevertus Lietuvos ir Katalikiškos Bažnyčios sunus, o teip-gi nevertus vadintiesi ukėsais šitos žemės; ir toliaus žinodami užsitarnavimą per penkerius metus darbume mūsų guod. Prabaščiaus dėl mūsų parapijos, kurs pastojęs atrado tuštį lauką ir savo nenuilstantį triusą įkurę gražią parakviją, išskydusius lietuvius patraukę prie savęs ir tokiu būdu pakėlė mūsų tautą ant augštesnio laipsnio teip iš atžvilgio morališko kaip lygiai ir materijališko ir už tą procę mūsų Prabaščėiui, guod. kun. Kravčunui, suteikiame pilną pasitikėjimą ir viešai jam prižadame, jog kaip ištikiami parapijonai ir tikintįs mūsų Motynos, šv. Katalikiškos Bažnyčios Sunų, iš visos širdies ir dušios ant toliaus jo darbą paremti.

Apsvarstę priežastis pasielgimo tų ypatų, kelenčių nesutikimus, kad kelia juos tiktai vardan neprietelių Rymo Katalikiškos Bažnyčios, ką aiškei parodė neva tautiški susirinkimai Chicago po vardu Šliupo, norint vierniems sunams Rymo-Katalikiškos Bažnyčios išplėsti turtą š. tikėjimo; pastanavyjame toms paženklintoms ypatoms ant visada ir visur atimti balsą ir uždrausti jiems kištiesi į mūsų katalikiškai Bažnytinius reikalus; ir ant galo nutarėme, kad viena kopija šitos rezolucijos butu suteikta guod. Prabaščėiui ir viena butu išsiųsta nuo komiteto Jo mylistai Arcivyskupui angliškaj kalboj ir idant 5 tukstančiai exemplorių taptu atspaudinta ir padalinta terpe parapijonų.

Mitingo { Prez. St. Marcinkevycė.
Sekret. K. Pocius.

Dėlto mės Chicagos lietuviai, parapijonai š. Jurgio parapijos, susirinkome į Pulaskio salę, 13 Gegužio 1899, idant protestuoti priešai kun. M. Kravčuno netikusį pasielgimą, ant kurio tai susirinkimo visi vienbalsiai užgyrėme žemiau parašytą protestą ir nusprendėme jį išdalinti po visą Chicagos miestą keliolikoj tukstančių egzempliorų, teipos-gi nutarėme jį su parapijonų parašais pasiųsti Chicagos Arcivyskupui ir prašyti prašalinimo kun. Kravčuno, o ant jo vietos duoti mums morališkesnį kunigą; ir ant galo nutarėme prašyti visų lietuviškų laikraščių, idant šį mūsų protestą patalpintu:

Protestas

prieš kunigą Mateušą Kravčuną, užgirstas ant visuomeniško susirinkimo Lietuvių parapijonų š. Jurgio lietuviškos parapijos, Chicacoj, Pulaskio salėje, 13 Gegužio, 1899 m.

Kadan-gi kunigas Mateušas Kravčinnas, prabaščius mūsų lietuviškos š. Jurgio parapijos, ésančios prie 33 ul. ir Auburn ave. Chicagoje, laike savo éia prabaščėavimo padarė parapijos kasoj nedateklių ant kelių dešimčių tukstančių doliarų ir be mūsų žinios užtraukė ant bažnytinių properčių 21000 dol. skolų: kadan-gi 1896 m. išdavė mums melagingas rokundas pripildytas išdavimais, parodydamas esant parapijos kasoje atlikusių pinigų 223,56 dol., o padirbtas skolas užslėpė, norėdamas tokiu būdu aukaujančiams parapijonams akis apmulyti; kadan-gi nuo 1896 m. jau jokių rokundų neduoda, ir per tris metus nedaleido laikyti parapijinų mitingų, ir kad bažnytinės draugystės siuntė prie jo komitetus reikalauti teisingesnių rokundų, jis išsivarė tokius komitetus laukan ir tas draugystės, kurios yra organizatoroms, įkurtojoms, įkorporatoroms ir stipriausioms užlaikytojoms šios parapijos, atmetė nuo bažnyčios ir į spaviednę be 6 dol. nepriima: teipos-gi atmetė nuo bažnyčios ir be 6 dol. nepriima į spaviednę visus kitus seniausius parapijonus, kurie po keles dešimtis doliarų yra įmokėję ant tos parapijos, už tai kad jie reikalavo teisingų rokundų; kadan-gi jis pargabeno į mūsų lietuvišką mokslainą užlaikomą mūsų pinigais lenkiškas, nemokančias lietuviškos kalbos, minyškas ant kvailinimo lietuvių vaikų, ant pavertimo jaunos gentkartės į tamsius lenkus; kadan-gi jis nuolatai budamas po įtekme girtuoklystės namuose, bažnyčioj, ant fairų ir kitose vietose, kas ir sude buvo darodyta, piktina ir demoralizuoja gerus katalikus, per ką ir bažnyčioj neįstengia pasakyti nė vieno dvasiškai pamokinančio pamokslo, bet tik piemeniška plovodamas svieta juokina ir veda į papiktinimą, ir kadan-gi 30. balandžio kun. Kravčunas susaukė, neva

parapijos mitingą, ant kurio su policijos pagalba neįleido seniausių ir duosniausių parapijonų, įėjusius iš salės mėtė ir pasilikęs apie šimtą grinorių, užgrynė melagingą neva rezoliuciją, begėdiškai apsmėiškodamas seniausių ir duosniausių parapijonus, po kuria yra pasirašę jo tarnai nemokanti rašyti, kaip kolektorius ir zakristijonas; ir kad ant tokios begėdiškos, melagingos rezoliucijos turėjo per mažai parėmėjų, tai dabar siuntinėja savo bernus po lietuvių namus rinkti parašus ant patvirtinimo Kravčuno begėdiškos, pilnos melagyščių rezoliucijos, kurią nedėlioį, 7. gegužio išdalino prie bažnyčios žmonėms ant supjudimo lietuvių prieš lietuvius, brolių prieš brolius.

Mes, matydami kun. Kravčuno tokius nedorius ir begėdiškus darbus, protestuojame prieš jį ir paniekiname jo begėdišką pasielgimą ir persergstime visus gero velyjančius lietuvius nesirašyti už kun. M. Kravčuną; ir nusprendžiame prašyti Jo Excellencijos Katalikiško Chicagos Arcivyskupo prašalinti kun. M. Kravčuną nuo prabašėstos iš mūsų parapijos už jo netikusius darbus, kaipo nebalaivų ir demoralizatorių žmonijos, o vieton jo duoti mums gerą, dorą ir blaivų lietuvių kunigą, kuris nemėtytų gerų parapijonų katalikų nuo bažnyčios, bet visus priglaustų prie jos kaipo vaikus prie vienos motinos ir mokinčių doros. Jeigu Arcivyskupas mums prašymo neišklausys, mes nutariame atsisausti į popiežiaus delegatą Washington, D. C., Jo Emmenciją Martinellį, turėdami viltį, kad Anas išliuosuos mūsų bažnyčią nuo demoralizatoriaus ir atsitys mums tikrą dvasišką vadovą, kurs mokys ir pasielgs su parapijonais pagal Kristaus mokslą.

Susirinkimo { prezidentas K. Kunza.
sekr. J. Jankauskas.

Šis protestas, užtemyjomė, yra pilnai patilpęs ir angliszuose laikraščiuose 14. Gegužio, kaipo „Inter Ocean“ ir kituose. Red.

Iš lietuviškų laikraščių.

Lietuviškos dainos. Kriokavos akademija rengiasi dabar paleisti į svetią lietuviškų dainų knygę su tekstu ir melodijomis. Žodžiai daugumo dainų paimti iš Juškevyčiaus dainų, melodijos rinktos iš visur ir atsakančiai apdirbtos vieno iš geriausių dabartinių komponistų Noskovskio. Daugumą melodijų surinko Karlovič, redaktorius „Wislos“.

Nauja lietuviška Draugystė Šveicarijoj. Freiburge lietuviai studentai vietinio universiteto sutvėrė 7. Gegužės mėn. šių metų, skaitliu 6 sąnarių, Draugystę Lietuviškos Jau-nuomenės vardu „Ruta“. Šiekiai draugystės:

apsišvietimas, išsitobulinimas lietuvių tėje ir savitarpinė pagelba.

Emigracija iš Maskolijos. Pagal surinktas Maskolijos konsulių žinias 1898 m. per Hamburgą ir Bremeną iškeliavo į užmarę iš Maskolijos 30809 žmonių (1897 m. 18107). Per 5 metus, nuo 1893 iki 1898 m. per Bremeną ir Hamburgą iškeliavo iš Maskolijos iš viso 171390 žmonių. Šimet prasidėjo didelė emigracija ir iš Finlandijos. Per gegužio mėn. į Nev-Yorko portą stakako šimet 570 finų.

Aukos parodai. Aukų parodos reikalams iki šio laiko susirinko: pas J. J. Paukštį 232,78 dol. „Garso“ redakcijoj 138,81 dol., „Lietuvos“ red. 77,53 dol., beto redakcijose „Vilties“, „Tėvynės“ ir užgesusios „Naujos Draugijos“ yra arti 20 dol. Tai-gi iš viso Amerikoje surinkta aukų parodai arti 470 dol.

Atsakymai.

Marian. Iš prisiųstų eilių negalėjome pasirinkti sau nieko ne tiek dėl silpnumo tarinio, kiek dėl baismos formos, ypač atsiliepiam. Nepatariame rašyti eiles, nesuspapazinus pirmiaus su gramatiškais žodžių akcentais ir eiliavimo tiesomis.

Sz. R. „Dainelė mums netinka.

Aukos parodai.

Bevardis	6 rubl. — kap.
P. P. Tilžiskis	1 rubl. — kap.
Chronopolitanus	— rubl. 50 kap.
pirma gauta	7 rubl. — kap.

iš viso 14 rubl. 50 kap

Apgarsinimai.

Užsitarnavusiam raštininkui per A. V. 45 rubl.

„Vienybė Lietuvnikų“.

Literatūros, mokslo ir politikos nedėlinis laikraštis. „Vienybė“ išeina kas sėreda. Kaštuoja ant metų Amerikojo 2 dol., į užmarę 3 dol.

Adresas: J. J. Pauksztys & Co., 224 & 226 East. Main Str. Plymouth, Luzerne Co. Po.

Pinigus ir laiškus į Varpo (ir Ukinko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti:

Hrn. J. Lapinas, Tilsit (Ostpr.)

Turiny:

Keli patemyjimai iš statistikos. — Velinės — Paspalpinis maskolių valdžios Dokumentas. — Statistika Suv. gub. — Paveikslai. — Dar apie Getvingius. — Protestas parap. Chic. prieš kun. K. — Iš lietuviškų laikraščių. — Atsakymai. — Aukos parodai. — Apgarsinimai.